

وارونه بیاموزیم!

مریم فلاحي

دانشجوی دکترای تکنولوژی آموزشی

و معلم منطقه ۱۸ تهران

فيلم: تدريس تلفيقي علوم تجزئى

آموزش معکوس را بشناسیم

در آموزش معکوس دانش‌آموزان درس‌ها را با کمک فایل‌های آموزشی در خانه یاد می‌گیرند و در کلاس آن‌ها را تمرین می‌کنند. در نتیجه، فعالیت‌هایی که قبلاً به‌طور سنتی در خانه انجام می‌شدند، مثل انجام تکالیف و پروژه‌های درسی، در کلاس انجام می‌شوند. در واقع معکوس نامیده‌شدن آن به همین دلیل است (یانگ، ۲۰۱۷). با اندکی تأمل می‌توان اتصال بین این نوع آموزش را با یادگیری تلفیقی که در ساده‌ترین تعریف ترکیبی از محیط یادگیری الکترونیکی و محیط آموزشی حضوری است، تشخیص داد.

کلاس معکوس و یادگیری تلفیقی

کلاس درس معکوس می‌تواند نوعی راهبرد آموزشی و نوعی یادگیری تلفیقی باشد که ترتیب آموزشی حضوری را وارونه می‌کند. کلاس درس طراحی‌شده براساس یادگیری معکوس، قابلیت انطباق‌پذیری بالایی با یادگیری تلفیقی دارد؛ به این صورت که دانش‌آموزان برای کار در کلاس درس معکوس، کنفرانس‌ها، سخنرانی‌ها و درس‌ها را به‌صورت برخط یا غیربرخط مشاهده می‌کنند، در بحث‌های برخط با یکدیگر مشارکت می‌کنند و تحقیقات و بررسی‌ها را در خانه انجام می‌دهند. در نهایت مفاهیم را در کلاس با راهنمایی‌های معلم به کار می‌گیرند. این همان ترکیب یادگیری الکترونیکی و یادگیری حضوری

اشاره

در دههٔ اخیر در بسیاری از نقاط جهان شاهد به‌کارگیری «کلاس معکوس» به‌عنوان راهبردی آموزشی از نوع یادگیری تلفیقی هستیم. با توجه به ماهیت کلاس معکوس و قرابت آن با رویکرد یادگیری تلفیقی، بهره‌مندی از مزایای هر دوی آن‌ها برای طراحی دوره‌های آموزشی سودمندتر، خالی از فایده به نظر نمی‌رسد.

کلیدواژه‌ها: کلاس معکوس، یادگیری، آموزش، یادگیری تلفیقی

یادگیری معکوس همان کارِ مدرسه در منزل و کارِ منزل (تکلیف) در مدرسه است

در چنین شرایطی، بهترین راه، استفاده از رویکرد یادگیری تلفیقی است؛ نوعی یادگیری که در آن فقط به عنصر حضور در مدرسه نیاز نیست، بلکه تا حد زیادی از آموزش‌های مبتنی بر فضای الکترونیکی حمایت می‌شود. برای وضوح بیشتر در زمینه به‌کارگیری یادگیری تلفیقی، باید از برنامه آموزشی مشخصی بهره گرفت؛ برنامه‌ای که در عین وجود کلاس‌های رسمی و حضوری، از آموزش‌های از راه دور و الکترونیکی پشتیبانی می‌کند. این برنامه چیزی جز کلاس درس معکوس نیست.

نقاط مشترک بین یادگیری تلفیقی و کلاس معکوس

هر چند کلاس معکوس به‌نوعی زیرمجموعه‌ای از یادگیری تلفیقی به‌حساب می‌آید، با این حال بین آن‌ها نقاط مشترک بسیاری وجود دارد که در ادامه به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

دانش‌آموزان می‌توانند برای یادگیری مطالب هر چقدر لازم باشد، زمان در اختیار داشته باشند و فیلم‌های آموزشی را چندین بار نگاه کنند. به همین علت هیچ محدودیت زمانی و فشاری بر آن‌ها نیست.

مستقل بار آوردن دانش‌آموزان

خود دانش‌آموزان با کارها و فعالیت‌های گروهی کلاس را پیش می‌برند. از آنجا که مسئولیت بیشتر کلاس به عهده دانش‌آموزان است و معلم نقش راهنما را دارد، آن‌ها باید با همکاری یکدیگر فعالیت‌های گروهی انجام دهند و کلاس را مدیریت کنند.

پذیرش مسئولیت و تقویت حس همکاری

برای اینکه دانش‌آموزان بتوانند نقش خود را در گروه به‌خوبی ایفا کنند، باید از قبل و در خانه آمادگی لازم را به‌دست آورده باشند، چرا که هر کدام از آن‌ها در گروه وظیفه خاصی به عهده دارد که برای پیش‌بردن کار گروهی ضروری است. به همین علت، دانش‌آموزان نسبت به وظایفشان احساس مسئولیت می‌کنند و این اتفاق باعث می‌شود در خانه تمام درس‌ها را مطالعه کنند تا بتوانند در گروه عملکرد خوبی داشته باشند. این شرایط باعث می‌شود حس همکاری در دانش‌آموزان تقویت شود.

است که عام‌ترین تعریف از یادگیری تلفیقی است. این راهبرد آموزشی به معلم امکان می‌دهد زمان کلاس را به کاری اختصاص دهد که برای گروه‌های بزرگ مناسب است و یا به توجه فردی معلم نیاز دارد (برگمن و سمز، ترجمه رضوی، ۱۳۹۶). این راهبرد از این نظر نیز با یادگیری تلفیقی همسویی دارد.

یکی از اصلی‌ترین اهداف یادگیری تلفیقی، بهبودبخشیدن به یادگیری دانش‌آموزان و عمیق‌تر کردن آن است. در همین راستا برگمن به تجربه دریافت، دانش‌آموزان با گذشت مدتی از حضورشان در کلاس معکوس، پرسش‌های بهتری می‌پرسند و عمیق‌تر به موضوعات می‌اندیشند و این خود گامی در جهت نیل به اهداف یادگیری تلفیقی است.

کلاس درس معکوس را می‌توان نمونه‌ای از یادگیری تلفیقی قلمداد کرد؛ با این استدلال که در یادگیری معکوس دانش‌آموزان از طریق رایانه و فیلم‌های آموزشی، مطالب را در خانه و به‌صورت فردی یاد می‌گیرند. در یادگیری معکوس، آن‌ها تمام مطالبی را که زمانی به‌عنوان تکالیف خانه شناخته می‌شد، به کلاس (بخش دیگر یادگیری تلفیقی) می‌آورند و به‌صورت گروهی و همراه با فعالیت‌های گوناگون مثل بازی، در کنار یکدیگر انجام می‌دهند.

از یادگیری تلفیقی و به دنبال آن کلاس معکوس گریزی نداریم!

هر سال با مسائلی مواجهیم که در تشکیل کلاس‌ها اختلالاتی ایجاد و برپایی آن‌ها را دچار مشکل می‌کنند و به تعطیلی مدرسه‌ها و مؤسسه‌های آموزشی می‌انجامند؛ مسائلی از قبیل:

- ع برف و برودت هوا
- ع آلودگی هوا
- ع مخاطرات طبیعی
- ع گرما و حرارت بسیار زیاد هوا
- ع هم‌زمانی چند برنامه
- ع قرارگرفتن کلاس‌های درس در تاریخ‌های مشخصی از تقویم ملی و جهانی
- ع حضورنداشتن دانش‌آموزان
- ع بیماری یا غیبت دانش‌آموزان و معلم
- ع و جدیداً به دلیل شیوع ویروس کرونا

در یادگیری معکوس و یادگیری تلفیقی به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان توجه می‌شود

درک بیشتر از درس

در یادگیری معکوس و یادگیری تلفیقی، دانش‌آموزان علاوه بر کتاب، به فیلم‌های آموزشی و اینترنت هم دسترسی خواهند داشت. در واقع آن‌ها به منبعی بی‌انتهای متصل هستند و می‌توانند یک موضوع را از جنبه‌های گوناگون درک و بررسی کنند. هر چه آگاهی از جنبه‌های یک موضوع بیشتر باشد، درک و فهمیدن آن آسان‌تر خواهد بود.

دسترسی بالاتر به منابع اطلاعاتی

یادگیری از طریق رایانه و به‌ویژه فیلم‌های آموزشی صورت می‌گیرد. این فیلم‌های آموزشی همیشه در دسترس دانش‌آموزان قرار دارند و آن‌ها می‌توانند هر زمان که خواستند، فیلم‌ها را دوره کنند. به‌علاوه، اگر کسی در کلاسی غیبت کند، لازم نیست نگران این باشد که مطلبی را از دست داده است، چرا که تمام مطالب مورد نیازش به‌طور کامل در دسترس او خواهد بود.

یادگیری معکوس برای کدام دسته از معلمان مناسب‌تر است؟

معلمانی که نیاز دارند فارغ از چارچوب‌های ثابت آموزشی و همچنین متناسب با امکانات و شرایط موجود کلاس، به طراحی آموزش کلاس خود بپردازند.
 معلمانی که در انتخاب حجم محتوای آموزشی نقشی ندارند و این حجم برای آن‌ها از قبل و توسط بالادستی‌ها مشخص می‌شود. این روش تا حد زیادی می‌تواند به این دسته از معلمان کمک کند محتوای درسی را مدیریت کنند و با کیفیت بهتر و سر موقع به پایان برسانند.
 معلمانی که در گزینش حجم محتوا آزادی عمل دارند هم می‌توانند از این روش بهره ببرند؛ این بار برای کاربردی کردن تدریس خود، به‌طور مثال، آموزش را طوری طراحی کنند که دانش‌آموزان مطالب تئوری را در منزل انجام دهند و در کلاس به تمرین و کاربرد آن بپردازند.

ضروریات...

برای به‌کار بردن یادگیری معکوس، بعد از اینکه معلم برنامه‌ریزی‌های خود را انجام داد، با توجه به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزانش، به طراحی آموزشی می‌پردازد، محتوای مناسبی تولید می‌کند و

درس‌ها را طبق زمان‌بندی و بودجه‌بندی در اختیار دانش‌آموزانش قرار می‌دهد. در ادامه، اصلی‌ترین گام‌های اجرای کلاس معکوس ذکر می‌شوند:

چند روز قبل از شروع درس از تدریس خودتان فیلم تهیه و فایل‌های جانبی و ضروری را آماده کنید.

در ابتدای کلاس فیلم‌های آموزشی را در اختیار دانش‌آموزان قرار دهید. به این منظور می‌توانید از لوح فشرده، فلش یا هر وسیله ذخیره‌سازی دیگر استفاده کنید. همچنین می‌توانید فایل‌ها را در وبسایت مدرسه (در صورت وجود) و یا حتی سایت آپارات بارگذاری کنید و لینک دانلود را برای دانش‌آموزان بفرستید.

از دانش‌آموزان بخواهید فیلم تدریس را تا قبل از جلسه بعدی کلاس، به هر تعداد بار که لازم می‌دانند، نگاه کنند.

تمرین‌هایی برای کار در خانه به دانش‌آموز بدهید. دقت کنید این تکلیف‌ها خیلی خیلی کم باشند.

در جلسه بعد و سر کلاس فقط تکلیف‌ها را بررسی و تمرین‌های بیشتری حل کنید.

نکته: نیاز نیست تمام جلسات تدریس یعنی کل کتاب را به یک‌باره تدریس و فیلم‌برداری کنید. همین که یک یا دو جلسه از دانش‌آموزانتان جلوتر باشید، کافی است.

یادگیری بیشتر در کلاس معکوس با رعایت چند نکته:

- دقت معلم در تهیه فیلم‌ها و رسانه‌های آموزشی؛
- زمان‌بندی مناسب برای در دسترس قرار دادن مطالب؛
- همراهی با دانش‌آموزان در کلاس حضوری؛
- پشتیبانی از دانش‌آموزان برای فعالیت در منزل؛
- تحلیل و بررسی کار دانش‌آموزان به‌منظور پی‌بردن به نقاط ضعف و قوت آن‌ها؛
- اصلاح نواقص شناسایی‌شده و بازنگری در برنامه آموزشی.

منابع

۱. برگمن، جاناتان و سمز، آرون (بی‌تا). یادگیری معکوس در دوره ابتدایی (ترجمه سیدحسین رضوی، ۱۳۹۶). تیک. یزد.
2. Yang, R. (2017). An Investigation of the Use of the 'Flipped Classroom' Pedagogy In Secondary English Language Classrooms. journal of information technology education: in novation in practice on official publication of the in forming science institute in forming science. Org